

OMUL CARE A SALVAT UN SISTEM: GHEORGHE RUSSU ȘI RENAȘTEREA SĂNĂȚĂȚII PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Nicoleta TOFAN

Compania Națională de Asigurări în Medicină, Republica Moldova
website: www.cnam.md

[https://doi.org/10.52556/2587-3873.2026.1\(106\).01](https://doi.org/10.52556/2587-3873.2026.1(106).01)

Rezumat

Gheorghe Russu (25 octombrie 1938 – 09 decembrie 2014) este una dintre personalitățile care a stat la temelia medicinei moldovenești – medicul pediatru care a avut o contribuție esențială la reducerea mortalității infantile, arhitectul Centrului Republican al Mamei și Copilului și părintele Sistemului de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală din Republica Moldova. Articolul urmărește să contureze un portret complet al acestei personalități – omul, medicul, managerul și reformatorul – aducând în atenția comunității medicale amploarea contribuției sale la construirea sistemului de sănătate din țara noastră. Au fost utilizate surse documentare primare: decrete prezidențiale, hotărâri guvernamentale, articole omagiale și comemorative publicate în reviste de specialitate, cărți monografice și interviuri acordate presei, reunind mărturiile directe ale contemporanilor și colaboratorilor săi. Analiza surselor relevă un traseu profesional de excepție, marcat de reducerea mortalității infantile de peste două ori, construirea Centrului Republican al Mamei și Copilului și întemeierea CNAM, cu impact direct asupra extinderii accesului populației la servicii medicale. Gheorghe Russu rămâne o figură fondatoare a sănătății publice din Republica Moldova, iar valorile pe care le-a promovat – solidaritatea socială, echitatea în ce privește accesul la servicii medicale și integritatea sistemului – constituie în continuare pilonii de temelie ai CNAM.

Cuvinte-cheie: Gheorghe Russu, asigurare obligatorie de asistență medicală, CNAM, sănătate publică, reformă, mortalitate infantilă

Summary

The man who saved a system: Gheorghe Russu and the rebirth of public health in the Republic of Moldova

Gheorghe Russu (October 25, 1938 – December 9, 2014) is one of the founding figures of Moldovan medicine – the pediatrician who more than halved infant mortality, the architect of the Republican Mother and Child Center, and the founder of the Mandatory Health Insurance System in the Republic of Moldova. This article aims to draw a complete portrait of this personality – the man, the physician, the manager, and the reformer – bringing to the attention of the medical community the full extent of his contribution to building the national health system. Primary documentary sources were used: presidential decrees, government decisions, commemorative articles in specialized journals, monographs, and press interviews, reflecting the direct testimony of contemporaries and colleagues. Source analysis reveals an exceptional professional background, marked by a more-than-twofold reduction in infant mortality, the establishment of the Republican Mother and Child Center, and the founding of NHIC, with a direct impact on expanding population access to medical services. Gheorghe Russu remains a founding figure of public health in the Republic of Moldova, and the values he promoted – social solidarity, equity in access to medical services, and integrity of the system – continue to be cornerstones of NHIC.

Keywords: Gheorghe Russu, mandatory health insurance, NHIC, public health, reform, infant mortality

Резюме

Человек, спасший систему: Георге Руссу и возрождение общественного здравоохранения в Республике Молдова

Георге Руссу (25 октября 1938 – 9 декабря 2014) – одна из основополагающих фигур молдавской медицины – педиатр, более чем вдвое сокративший детскую смертность, архитектор Республиканского Центра Матери и Ребёнка и основатель системы Обязательного Медицинского Страхования в Республике Молдова. Статья направлена на создание полного портрета этой личности – человека, врача, менеджера и реформатора. Использовались первичные документальные источники: президентские указы, постановления правительства, статьи в специализированных журналах, монографии и интервью для прессы. Анализ источников выявляет исключительный профессиональный путь, ознаменованный более чем двукратным снижением детской смертности, созданием центра и основанием НКМС. Георге Руссу остается основополагающей фигурой общественного здравоохранения Республики Молдова, а продвигаемые им ценности – социальная солидарность, справедливость доступа и неподкупность системы – по-прежнему являются краеугольными камнями НКМС.

Ключевые слова: Георге Руссу, обязательное медицинское страхование, НКМС, общественное здоровье, реформа, детская смертность

Introducere

Există personalități care nu dispar odată cu trecerea lor în neființă. Ele rămân prezente în instituțiile pe care le-au ctitorit, în sistemele pe care le-au clădit și în fiecare decizie luată în spiritul valorilor pe care le-au apărut. Gheorghe Russu este una dintre acele personalități. Medic de vocație, manager de excepție și reformator neobosit, el a traversat aproape șapte decenii de viață activă, purtând cu sine o convingere fermă - sănătatea nu este un privilegiu, ci un drept fundamental al fiecărui om, indiferent de condiția sa materială.

Traseul de viață al domnului Gheorghe Russu – de la un sat de pe malul Prutului, prin înghețul Siberiei și sălile de curs din Lvov, până la conducerea unor instituții-cheie ale sistemului de sănătate din Republica Moldova – este, în sine, o lecție de perseverență și dăruire. Colectivul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, instituție pe care domnia sa a fondat-o și a condus-o în cei mai dificili ani ai ei, păstrează cu prețuire memoria acestui om și simte că datoria față de el nu poate fi onorată mai bine decât continuând misiunea în care a crezut cu toată ființa.

Scop

Articolul urmărește să contureze un portret complet al acestei personalități – omul, medicul, managerul și reformatorul – aducând în atenția comunității medicale amploarea contribuției sale la construirea sistemului de sănătate din țara noastră.

Materiale și metode

A fost întreprinsă o cercetare istorică prin aplicarea metodelor de cercetare arhivistică și biografică de căutare a documentelor originale, dosarelor profesionale, și a corespondenței publicate. Au fost utilizate surse documentare primare: decrete prezidențiale, hotărâri guvernamentale, articole omagiale și comemorative publicate în reviste de specialitate, cărți monografice și interviuri acordate presei, reunind mărturia directă a contemporanilor și colaboratorilor săi. Total incluse în articol - 11 surse.

Rezultate

Activitatea domnului Gheorghe Russu s-a desfășurat în etape succesive, fiecare marcând fondarea și conducerea unor instituții-cheie: Ministerul Sănătății – Direcția ocrotire a sănătății mamei și copilului, Centrul Republican al Mamei și Copilului, Centrul Științifico-practic Sănătate Publică și Management Sanitar și Compania Națională de Asigurări în Medicină – cu excepția Ministerului Sănătății, toate fiind create sau reorganizate sub egida domniei sale, care a deținut în fiecare dintre ele funcția de director. [1] Academicianul Constantin Ețco, martor direct al acestor transformări, consemna că Gheorghe Russu rămâne autorul și promotorul implementării asigurărilor obligatorii de asistență medicală, dând dovadă de voință imensă, spirit de conducător competent, capacități organizatorice incontestabile, responsabilitate și devotament cauzei comune. [2]

O viață forțată în adversitate: copilăria, deportarea și drumul spre medicină

Gheorghe Russu s-a născut pe 25 octombrie 1938 în satul Chetriș, raionul Fălești, într-o familie de agricultori gospodari din lunca Prutului. Copilăria poartă amprenta Celui de-al Doilea Război Mondial, care a trecut de două ori cu tăvălugul distrugător peste acele meleaguri – mai întâi spre est, apoi, trei ani mai târziu, înapoi spre vest, lăsând în memoria copilului tablouri sinistre ce nu l-au mai părăsit niciodată.

Dacă războiul fusese o primă lovitură, cea de-a doua a venit din partea noilor autorități sovietice: membrii familiei Russu, catalogați drept „chiaburi”, au fost ridicați în noaptea din 5 spre 6 iulie 1949 și deportați, în vagoane de vite, în Siberia, unde au supraviețuit ani grei lângă Bodaibo, pe malul râului Vitim, afluent al Lenei. [3] După război, a pășit pragul școlii primare din satul natal, însă deportarea i-a întrerupt parcursul educațional, determinând pierderea unui an de studii. Băiatul de zece ani, care, deși nu știa o vorbă în rusă, nu și-a pierdut setea de cunoaștere. Revenit la baștină după 1955, și-a reluat studiile și a absolvit școala medie în satul Balatina, raionul Glodeni, după care s-a înscris la Școala de mecanizatori din Ciuciulea, același raion, parcurgând cu seriozitate fiecare etapă a formării sale.

În 1958 este recrutat în serviciul militar în orașul Lvov, Ucraina. Acolo, fascinat de frumusețea orașului și de atmosfera academică, ia cea mai importantă decizie a vieții sale: alege medicina. Parcurge în paralel anii de studii la Institutul de Stat de Medicină din Lvov, activând totodată ca asistent medical în cadrul Comitetului Regional al Crucii Roșii. În 1967, după șase ani de formare, absolvește Facultatea de Pediatrie. [4] Contactul zilnic cu suferința copiilor îl marchează profund: pediatria nu era pentru domnia sa o simplă specializare, ci o vocație asumată cu toată ființa.

Primii ani de activitate: de la Cernăuți la Bălți

Conform sistemului de repartizare obligatorie al epocii, domnul Gheorghe Russu a activat trei ani în Spitalul Raional Zastavna din regiunea Cernăuți, mai întâi ca medic curant, apoi ca specialist principal în probleme de pediatrie. Competența sa nu a trecut neobservată: în 1970 se transferă în RSSM, la Bălți, unde timp de cinci ani activează ca șef de secție pediatrie, medic-șef adjunct al Spitalului de Copii și pediatru principal în cadrul Direcției Sănătății a executivului municipal. [5]

Cei care l-au cunoscut în acea perioadă îl descriu ca pe un clinician dotat cu o remarcabilă capacitate de diagnostic, un om capabil să citească durerea unui copil din simpla postură în care mama îl aducea în brațe în cabinet. [6] Domnia sa mărturisea cu simplitate, în ultimul interviu acordat: „Mă întâlneau

mamele, își ridicau copiii în brațe și-mi strigau de departe: «Gheorghe Sergheevici, aista-i! Mata l-ai salvat!» [7] Aceasta reflecta satisfacția profundă a unui om care a știut să-și pună darul în slujba celor mai neajutorați.

Abilitățile sale organizatorice depășeau însă limitele or. Bălți care oferea un spațiu prea mic pentru anvergura activității sale profesionale. Astfel, în 1975, Ministerul Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești îl invită la Chișinău, considerând că potențialul său depășește nivelul local.

La Ministerul Sănătății: arhitectul unui nou sistem pentru mamă și copil (1975–1983)

Realitatea pe care domnul Gheorghe Russu o găsește la preluarea conducerii Direcției de ocrotire a sănătății mamei și copilului era demoralizantă: mortalitatea maternă și infantilă din RSS Moldovenească erau printre cele mai ridicate din Europa, Moldova fiind depășită în cadrul URSS doar de republicile din Asia Centrală [3]. Indicatorii erau falsificați sistematic – cazurile de deces infantil se rețineau uneori în evidențe cu ani în urmă, tocmai pentru a nu fi contabilizate în categoria „mortalitate infantilă sub un an”. [9]

Domnia sa a ales calea adevărului și a reformei structurale, nu a statisticilor cosmetizate. Timp de opt ani, direcția condusă de domnia sa a analizat cu rigurozitate situația, a abordat problema cu seriozitate și a elaborat propuneri concrete de redresare a situației: instituirea rețelei de alimentație a copiilor de vârste diferite, consolidarea structurilor de tratament și profilaxie atât în ambulator, cât și în staționar, dezvoltarea terapiei intensive pediatrice și a celei specializate [3]. Au fost lansate campanii susținute de instruire a personalului medical și de educație sanitară a populației.

Tot în această perioadă, domnul Gheorghe Russu este cel care conceptualizează și promovează ideea unei instituții medicale de tip nou – un centru integrat care să reunească maternitatea republicană și spitalul clinic republican de copii, anterior planificate separat. Argumentul era unul pragmatic și convingător: serviciile auxiliare comune – spălătoria, blocul alimentar, rețelele electrice și termice, o parte din laboratoare – nu puteau funcționa eficient în două instituții separate amplasate pe același teren. [3] Propunerea a câștigat sprijinul autorităților, iar în 1983 ia naștere Centrul de Ocrotire a Sănătății Mamei și Copilului.

Ctitorul Centrului Mamei și Copilului: opt ani de construcție a unui sistem (1983–1991)

În 1983, când Ministrul Sănătății Chiril Draganiuc îi propune domnului Gheorghe Russu să preia conducerea noii instituții pe care el însuși o proiectase, răspunsul a venit fără ezitare. A acceptat această funcție, nu din ambiție personală, ci din convingerea că e timpul să-și pună în aplicare cunoștințele ideile și inițiativele sale. [3] A preluat astfel postul de medic-șef al Centrului de Ocrotire a Sănătății Mamei și Copilului.

Ulterior, a urmat un proces complex de organizare și dezvoltare instituțională, cu impact major asupra sistemului medical din Republica Moldova. Lucrările de construcție erau în desfășurare, secțiile funcționau parțial, specialiștii trebuiau recrutați și formați, iar tehnologiile medicale de vârf – aduse de la distanță. Domnul Gheorghe Russu a adunat, în mai puțin de un an, un colectiv de circa 2.000 de angajați și a constituit o echipă de conducere din profesioniști remarcabili: Tamara Avxentiev, Simion Guranda, Mihail Rotaru, Vasile Roibu, Mihail Strătilă, iar ulterior Ludmila Ețco – viitoarea directoare a instituției – în calitate de medic-șef adjunct pentru expertiza medicală [3, 4], alături de mulți alți specialiști care au contribuit esențial la edificarea și dezvoltarea instituției.

Inovarea medicală a mers mână în mână cu construcția instituțională. Sub conducerea sa au fost inaugurate laboratorul genetic și secția de fertilizare artificială – unde s-au născut primii copii „din eprubetă” în republică, tehnologia fiind adusă împreună cu profesorul Gheorghe Palade de la Harkov [3]. A fost amenajată o sală de operații pentru neurochirurgie, utilizând cele mai modern tehnologii și material – fără precedent în republică. Centrul a construit o stație proprie de oxigen și a introdus tehnologii diagnostice și terapeutice de vârf, colaborând strâns cu Academiciana Natalia Gheorghiu și cu doamna Eva Gudumac, viitoarea directoare a Centrului Național Științifico–practic de Chirurgie Pediatrică „Natalia Gheorghiu”.

Impactul se măsoară în vieți salvate: mortalitatea infantilă – care depășea 45 de decese la o mie de nou-născuți vii înainte de reformă – s-a redus la jumătate în decurs de opt ani de activitate susținută. [7] Ținând cont că anual în republică se nășteau circa 50.000 de copii, reducerea mortalității de peste două ori însemna sute de vieți salvate în fiecare an. Centrul de Ocrotire a Sănătății Mamei și Copilului din Chișinău a ajuns să fie recunoscut drept una dintre cele mai performante instituții medicale de profil din URSS, un model de bune practici admirat la nivel unional și o școală de formare a cadrelor medicale pentru întreaga republică. [4]

Recunoașterea socială a venit și pe cale democratică: în 1989, domnul Gheorghe Russu a câștigat alegerile pentru Sovietul Suprem al URSS pe sectorul electoral nr. 260 Botanica, or. Chișinău, concurând cu primul secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice din acel sector – un om cu o influență politică mult mai mare. [4, 5] A fost ales deputat al poporului al URSS din primul Parlament democratic și a activat în Comitetul pentru problemele familiei, mamei și copilului.

Centrul Științifico-practic de Sănătate Publică și Management Sanitar (1993–2002)

Destrămarea URSS și prăbușirea sistemului centralizat de finanțare au adus sistemul de sănătate al Republicii Moldova la limita colapsului. Bugetul de stat nu mai putea susține o rețea concepută pentru o economie planificată, iar în absența unui mecanism alternativ, medicamentele, lenjeria de pat, căldura și lumina au dispărut pur și simplu din spitale. Plata informală, negociată la capul bolnavului, devenise, în mod tragic, singura cale de supraviețuire a sistemului.

În 1993, domnul Gheorghe Russu preia conducerea Biroului de statistică sanitară și informație, pe care îl dezvoltă și îl transformă treptat în Centrul Științifico-practic de Sănătate Publică și Management Sanitar. [5] În cadrul acestei platforme, domnia sa analizează sistematic disfuncționalitățile sistemului de sănătate și ajunge la o concluzie clară, susținută în colaborare cu alți specialiști din domeniu, cu argumente solide în fața factorilor de decizie: unica soluție viabilă pentru ieșirea din impas este asigurarea obligatorie de asistență medicală.

Părintele CNAM: de la o foaie albă la un sistem funcțional (2002–2009)

Legea privind Asigurarea Obligatorie de Asistență Medicală fusese adoptată de Parlamentul Republicii Moldova cu câțiva ani înainte (1998), dar rămăsese literă moartă. Blocajul era real: lipsa de expertiză, rezistența unor actori instituționali și inerția politică paralizaseră orice tentativă de punere în practică. Ministrul Sănătății Andrei Gherman, o personalitate marcantă a sistemului de sănătate, l-a încurajat pe domnul Gheorghe Russu să preia conducerea grupului de lucru responsabil de deblocarea procesului, propunându-i ulterior să devină directorul instituției care urma a fi creată.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 254 din 1 martie 2002, domnul Gheorghe Russu a fost numit director general interimar al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, proaspăt înființate [8]. Misiunea era enormă: de construit, practic de la zero, structura administrativă, cadrul normativ și mecanismele operaționale ale unui sistem cu totul nou pentru Republica Moldova. Angajații lucrau inițial fără salariu, din entuziasm și convingere profundă. [7]

Domnia sa a studiat modelele din Estonia și Lituania – țările care implementaseră cu succes sisteme similare, a purtat negocieri cu Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, a convins Banca de Economii să acorde un credit de 55 de milioane de lei fără garanții și a creat cadrul juridic complet în timp record. [7] Înainte de lansarea națională, a testat mecanismul în raionul-pilot Hâncești, începând cu 1 iulie 2003. Pe 31 decembrie 2003 – ultima zi a anului – domnia sa a transferat primele sume reale de bani către prestatorii de servicii medicale, iar în termen de trei luni CNAM a rambursat integral creditul contractat, inclusiv dobânda.

De la 1 ianuarie 2004, Sistemul de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală a fost extins pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Peste trei milioane de cetățeni au obținut polițe de asigurare. Tranziția de la finanțarea istorică prin buget la plata pentru serviciile medicale prestate efectiv – schimbare fundamentală a paradigmei de finanțare a sănătății – a devenit realitate. [4, 5] Salariile lucrătorilor medicali au crescut de aproape patru ori față de perioada anterioară. [7]

Opiniile experților din domeniul sănătății conturează imaginea unui profesionist implicat activ în procesele de reformă a sistemului. Astfel, contemporanii remarcau că domnul Gheorghe Russu „nu a stat deoparte, așa cum fac mulți funcționari publici, dar a fost în centrul reformelor. Era foarte curajos, el a fost cel care a schimbat sistemul de finanțare a sănătății – adică fiecare spital primește atâția bani pentru câți pacienți a tratat. Aceasta este o metodă foarte eficientă”. [9] De asemenea, se evidențiază profilul său managerial și profesional, domnul Gheorghe Russu fiind caracterizat drept „un manager foarte bun, de la care toată lumea a învățat câte ceva” și „unul dintre cei mai buni pediatri de la noi”. [9]

Această perspectivă este consolidată și de opiniile colegilor din cadrul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, care au activat alături de omnia sa și își desfășoară în continuare activitatea în instituție. În acest sens, Gabriela Tofan, șefa Direcției planificare strategică și dezvoltare instituțională, evidențiază valorile promovate de domnul Gheorghe Russu – perseverența în atingerea obiectivelor, capacitatea de a nu ceda în fața obstacolelor și de a acționa cu claritate și determinare, precum și forța de a convinge prin rezultate și de a gestiona cu rigurozitate procesele și riscurile, calități care au avut un rol formator atât la nivel individual, cât și instituțional. În același context, Corina Ignat, șefa Secției resurse umane, subliniază profilul său de lider autentic, caracterizat prin exigență profesională ridicată, dar și printr-o profundă dimensiune umană, reușind să unească echipa în jurul unor valori comune și să cultive nu doar performanța în muncă, ci și echilibrul în viața profesională.

Discuții

Reforma inițiată de Domnul Gheorghe Russu se înscrie în tendința europeană a anilor 2000 de tranziție de la sistemele de tip Semaško – caracterizate prin finanțare bugetară centralizată, specifice modelului sovietic – la modele bazate pe asigurări sociale de sănătate. Spre deosebire de alte țări din regiune, unde această tranziție a durat decenii și a generat disfuncții semnificative, în Republica Moldova s-a optat pentru un model coerent, implementat în etape controlate: proiectul-pilot din raionul Hâncești în 2003, urmat de

extinderea la nivel național în 2004. Experiența țărilor baltice – Estonia și Lituania – a servit drept reper, însă adaptarea la contextul național, inclusiv prin mecanismul de creditare inițială prin Banca de Economii, a reprezentat o soluție originală, dezvoltată de echipa condusă de domnia sa.

Parcursul spre implementarea reformei nu a fost lipsit de obstacole și a durat aproape un deceniu de la elaborare până la aplicare. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală fusese redactată încă în 1994, cu implicarea nemijlocită a domnului Gheorghe Russu, însă adoptarea ei de către Parlamentul Republicii Moldova s-a produs abia în 1998, după demersuri susținute. Profesorul Ion Mereuță, unul dintre participanții direcți la aceste demersuri, consemnează că un grup de experți, din care făceau parte, printre alții, profesorul Constantin Ețco și ministrul sănătății Mihai Magdei, au purtat negocieri atât la nivel parlamentar, cât și la cel al Președinției Republicii Moldova, pentru a convinge factorii de decizie că reforma era o necesitate urgentă, nu o opțiune. [2]

După adoptarea cadrului legislativ, au urmat câțiva ani de discuții și eforturi orientate spre identificarea instituției și a specialiștilor care urmau să asigure implementarea sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală la nivel național.

În anul 2001, ministrul Sănătății de atunci, Andrei Gherman, a susținut continuarea acestor demersuri, iar grupul de experți a fost cooptat în cadrul grupului de lucru constituit pe lângă Centrul Național de Management în Sănătate, condus de domnul Gheorghe Russu. Misiunea acestui grup era elaborarea principalelor direcții de reformare a sistemului de sănătate, inclusiv definirea criteriilor de restructurare și a noilor mecanisme de finanțare.

Un element distinctiv important este faptul că domnul Gheorghe Russu nu a construit doar un mecanism de finanțare, ci a schimbat fundamentul relației dintre pacient, medic și stat. Trecerea de la plata directă la capul bolnavului la sistemul de poliță a restabilit demnitatea relației terapeutice și a creat condițiile pentru o practică medicală curată. Aceste efecte structurale, mai greu de cuantificat decât indicatorii de mortalitate, reprezintă poate moștenirea cea mai profundă a operei sale.

Evident, sistemul nu este lipsit de vulnerabilități – plățile informale persistă în unele sectoare, calitatea serviciilor rămâne inegal distribuită între urban și rural, iar finanțarea încă nu acoperă integral nevoile populației. Domnia sa însuși recunoștea aceste carențe în ultimul său interviu public, cu un simț critic pe care numai un fondator autentic și-l poate permite: „Sistemul este singurul instrument eficient de finanțare. Trebuie susținut necondiționat și, cel mai important, nu trebuie discreditat”. [7] Aceste cuvinte constituie, în egală măsură, un program și o obligație pentru cei care și continuă astăzi misiunea.

Dincolo de funcții: portretul unui om

Cei care l-au cunoscut pe domnul Gheorghe Russu nu vorbesc mai întâi despre funcțiile pe care le-a deținut, ci despre omul pe care l-au întâlnit. Academicianul Gheorghe Ghidirim îl caracterizează cu simplitate: „Gheorghe Russu s-a condus de cel mai important crez – să ajute omul suferind”. [6] Academiciana Eva Gudumac îl numea „o enciclopedie care a învățat generații de specialiști”, iar academicianul Ion Ababii considera că domnia sa „a scris o filă specială de istorie în sănătate”. [6]

Doamna Ludmila Ețco, fosta directoare a Institutului Mamei și Copilului (2003-2010), care a lucrat ani buni alături de domnia sa, nota că talentul managerial cel mai de preț al domnului Gheorghe Russu era capacitatea de a găsi „omul potrivit pentru locul potrivit” și de a-i oferi condiții favorabile să se dezvolte. [7] Selecta oamenii cu același simț diagnostic cu care depista bolile copiilor: examinându-i profund, de la prima vedere.

Acasă, în ultimii ani de viață, domnul Gheorghe Russu citea mult – cărți și reviste medicale, stivuite pe birou, pe noptieră, în fotoliu. Spunea că nu contează în ce limbă este scrisă cartea, dar ce conținut aduce. La pensie, alături de soția sa Svetlana Russu – ea însăși medic – se bucura de soare, de familie și de natură. Minte îi rămânea însă activă, preocupată de sistemul pe care îl construise: urmarea reformele, identifica lacunele și nu se sfia să le numească pe nume chiar și atunci când nu mai era în funcție. [7]

Ultimul mesaj transmis de omnia sa colegilor de breaslă, cu mai puțin de o săptămână înainte de a înceta din viață, rămâne un testament moral de o claritate deosebită: „Dacă medicul se poartă frumos, își face onest meseria și nu profită de starea materială a pacienților, oamenii sunt recunoscători, iar acesta este cel mai frumos sentiment. Un medic cumsecade este ca un Dumnezeu pentru pacienții săi. Să știi să fii un doctor bun este o mare fericire. Meserie mai nobilă decât medicina nu există”. [7]

Recunoaștere instituțională și distincții de stat

Meritul activității de o viață în domeniul sănătății publice a fost recunoscut prin cele mai înalte distincții pe care statul moldovean le poate conferi. Prin Decretul prezidențial nr. DPRM1907/2008 din 25 octombrie 2008, domnului Gheorghe Russu i s-a conferit Ordinul „Gloria Muncii”, pentru merite în dezvoltarea ocrotirii sănătății, contribuție la implementarea Asigurărilor Obligatorii de Asistență Medicală și activitate organizatorică prodigioasă. [10] Prin Decretul prezidențial nr. DPRM2347/2009 din 10 septembrie 2009, domnului

Gheorghe Russu i s-a conferit „Ordinul Republicii” – cea mai înaltă distincție de stat a Republicii Moldova – pentru merite în domeniul ocrotirii sănătății și contribuție la implementarea Asigurărilor Obligatorii de Asistență Medicală. [11]

Concluzii

Gheorghe Russu a trăit o viață care ar putea fi asemuită cu un scenariu deroman. Deportat în Siberia la zece ani, reîntors la baștină cu voința nefrântă, format ca medic prin efort propriu, el a construit, rând pe rând, instituțiile și sistemele care alcătuiesc azi infrastructura sănătății din Republica Moldova. Domnia sa a înțeles că reformele reale nu se fac din capitală spre periferie, ci din convingere spre consens; că medicii

nu devin mai buni prin lăcomie, ci prin satisfacția pacientului; că un sistem de sănătate just nu este o utopie, ci o construcție care cere curaj, răbdare și onestitate.

Compania Națională de Asigurări în Medicină – instituția pe care domnia sa a fondat-o și a condus-o în cei mai anevoioși ani ai ei – îi datorează nu doar propria existență, ci și valorile care au consacrat-o: autonomia financiară, profesionalismul în gestionarea fondurilor și incoruptibilitatea angajaților. [7] Aceste valori nu sunt simple slogane. Sunt alegeri pe care domnia sa le-a făcut, zi de zi, în fața tuturor presiunilor posibile, și pe care noi, cei care continuăm această misiune, ni le-am asumat cu responsabilitate

Gheorghe Russu s-a stins la 9 decembrie 2014, la vârsta de 76 de ani. A plecat cu conștiința împăcată că a lăsat în urmă un sistem care asigură accesul a milioane de oameni la asistența medicală de care au nevoie. Aceasta este, poate, cea mai desăvârșită formă de a fi un medic bun. Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Declarații

Abrevieri

CNAM – Compania Națională de Asigurări în Medicină;
URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste;
RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească;
PCUS – Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

Aprobare etică și consimțământ pentru participare

Nu este cazul. Articolul reprezintă o sinteză narativă bazată exclusiv pe surse documentare publicate (decrete prezidențiale, hotărâri guvernamentale, monografii, articole de specialitate și interviuri publicate) și nu implică colectarea de date primare de la subiecți umani. Aprobarea unui comitet de etică nu a fost necesară.

Consimțământ pentru publicare

Persoanele citate nominal în articol în calitate de surse directe – doamnele Gabriela Tofan, șefa Direcției planificare strategică și dezvoltare instituțională, și Corina Ignat, șefa Secției resurse umane, din cadrul CNAM și-au exprimat consimțământul explicit pentru utilizarea declarațiilor lor în prezentul manuscris și pentru publicarea acestuia.

Disponibilitatea datelor și materialelor

Toate sursele documentare utilizate în prezentul articol sunt identificate prin referințe bibliografice complete și sunt accesibile publicului. Sursele legislative (decrete, hotărâri de guvern) sunt disponibile în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Monografiile și articolele de specialitate sunt identificate în Bibliografie. Materialele de presă citate sunt accesibile prin URL-urile indicate, cu data accesării specificată.

Declarația de conflict de interese

Autoarea declară absența oricărui conflict de interese.

Declarația de finanțare

Lucrarea nu a beneficiat de finanțare externă. Articolul a fost elaborat în cadrul activității profesionale a autoarei la Compania Națională de Asigurări în Medicină, fără alocarea unor resurse financiare dedicate.

Contribuțiile autorilor

Nicoleta Tofan/NT – conceptualizarea și proiectarea studiului; identificarea, selectarea și evaluarea critică a surselor documentare; analiza și interpretarea datelor; redactarea integrală a manuscrisului; revizuirea și aprobarea versiunii finale pentru publicare.

Mulțumiri

Autoarea adresează sincere mulțumiri Domnului Ion Dodon, Director General al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, pentru sugestiile valoroase care au contribuit la îmbunătățirea calității manuscrisului, precum și pentru încrederea și susținerea acordate pe tot parcursul acestui demers; doamnelor Gabriela Tofan, șefa Direcției planificare strategică și dezvoltare instituțională, și Corina Ignat, șefa Secției resurse umane, din cadrul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, pentru amintirile și impresiile valoroase oferite din experiența directă de colaborare cu, contribuind astfel la conturarea unui portret autentic și viu Gheorghe Russu al acestei personalități, cât și disponibilitatea de a contribui la prezentul articol. Ne exprimăm recunoștința tuturor celor care l-au cunoscut și l-au evocat pe domnul Gheorghe Russu în scrieri, interviuri și mărturii publice – fără memoria lor colectivă, acest portret nu ar fi putut fi reconstituit. Autoarea mulțumește, de asemenea, doamnei dr. șt. med., dr. habilitat în științe medicale, conferențiar universitar Natalia Zarbailov, redactor-șef al Revistei Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină, pentru îndrumările metodologice profesioniste și sugestiile constructive oferite pe parcursul procesului de revizuire a manuscrisului, care au contribuit în mod esențial la îmbunătățirea conținutului și valorii științifice a lucrării.

Bibliografie

1. Țopa T. Cuget Făuritor. Chișinău: Fundația „Draghiștea”, 2013. 228 p. ISBN 978-9975-4459-4-8.
2. Belâi L. Constantin Ețco, magul din țara gorunilor: O pagină palpitantă din Marea Carte a Medicinii Moldave. Chișinău: Epigraf, 2021. 408 p. ISBN 978-9975-60-407-9.
3. Ețco L. Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului la 25 ani. Chișinău: „Vast-M” SRL, 2007. 416 p. ISBN 978-9975-9539-3-1.
4. Colectivul CNAM, Colegiul de redacție. Gheorghe Russu – Ilustru organizator al ocrotirii sănătății, fondator al asigurărilor medicale obligatorii. In Memoriam. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2014; (5):77–78.
5. Ețco L. Gheorghe Russu – Ilustru organizator al ocrotirii sănătății. Omagiu la 75 de ani. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2013; (5):78–79.
6. Colectivul CNAM. În această toamnă regretatul Gheorghe Russu ar fi împlinit 80 de ani. In Memoriam. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2018; (5):73–74.
7. Colesnic V. INTERVIU: Gheorghe Russu demontează miturile despre sărăcia din sistemul medical. MedNews. 9 decembrie 2014. Disponibil la: <https://mednews.md/a-murit-gheorghe-russu-primul-director-general-al-cnam-vezi-ultimul-interviu-pe-care-l-a-oferit/> [accesat: 22.04.2026].
8. Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea nr. 254 din 01.03.2002 cu privire la numirea în funcție a dlui Gheorghe Russu. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2002; nr. 33–35: art. 324.
9. Bujarov S. A murit primul director al CNAM – Gheorghe Russu. SănătateInfo. 10 decembrie 2014. <https://www.sanateinfo.md/News/Item/3520/a-murit-primul-director-al-cnam-gheorghe-russu-nu-a-stat-deoparte-asa-cum-fac-multi-functionari-publici-dar-a-fost-in-centrul-reformelor> [accesat: 22.04.2026].
10. Președintele Republicii Moldova. Decretul nr. DPRM1907/2008 din 25.10.2008 privind conferirea Ordinului „Gloria Muncii” Domnului Gheorghe Russu. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008; nr. 195–196: art. 710.
11. Președintele Republicii Moldova. Decretul nr. DPRM2347/2009 din 10.09.2009 privind conferirea „Ordinului Republicii” Domnului Gheorghe Russu. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2009; nr. 142: art. 383.

Autor corespondent:

Nicoleta TOFAN,

Consultantă superioară a Direcției gestionarea fondului de profilaxie și fondului de dezvoltare din cadrul Direcției generale relații cu prestatorii, Compania Națională de Asigurări în Medicină, Republica Moldova
tel.: +373 22 780 241; (+373) 680 65 883
e-mail: nicoleta.tofan@cnam.gov.md
website: www.cnam.md

Nicoleta Tofan, <https://orcid.org/0000-0001-7598-2481>

Articolul a fost primit: 29.04.2026

Acceptat spre publicare: 02.06.2026